

SİYASİ ELİTANIN FORMALAŞMASI VƏ DEMOKRATİK PRİNSİPLƏR DÜNYA TƏCRÜBƏSİ KONTEKSTİNDƏ

Şahin BAĞIROV,

AMEA Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi işçisi

Siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Shahin_bagirov17@mail.ru

AÇARSÖZLƏR: *elita, cəmiyyət, siyasi proses, elitizm, siyasi partiya, hakimiyyət, demokratiya.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *элита, общество, политический процесс, элитизм, политическая партия, власть, демократия.*

KEY WORDS: *elite, society, political process, elitism, political party, power, democracy.*

Fransız siyasi xadim Aleksis de Tokvil hələ 1831-ci ildə yazırdı ki, yerli hakimiyyət orqanları Amerika demokratiyasının özəyini təşkil edir. Həmin sistemlərdə “hər qəsəbə, bir növ, işlərini müstəqil idarə etməyə öyrəşmiş respublikasını təmsil edir” [1, s. 215]. Bu nəticə bugünkü gün üçün ədalətliymi? Görəsən, ABŞ-ın, o cümlədən digər ölkələrin şəhər və qəsəbələri bunun üçün lazım olan səlahiyyətlərə, vasitələrə, hər şeydən əvvəl, yaranan problemləri müvəffəqiyyətlə həll etmək bacarığı olan siyasətçilərə və idarəçilərə malikdir? Politoloqlar və sosioloqlar öz dünyagörüşlərində hələ ki yalnız hansısa ölçüdə bu məsələlərə cavab verən bəzi tədqiqatlarla tanışdılar. Belə tədqiqatlardan biri 1966-cı ildə dörd ölkənin (ABŞ, Hindistan, Polşa, Yuqoslaviya) 30 şəhərində aparılmışdır. Şəhərlərin hər birində sosioloqlar tərəfindən hakimiyyəti təmsil etmiş 30 insan sorğuya cəlb olunmuşdu. 1983-cü ildə həmin şəhərlərdə yenidən, əlavə olaraq isə İsveçin 20 icmasında sorğular keçirilmişdir.

Şəhər hakimiyyətinin strukturlarına həsr edilmiş işləri iki əsas kateqoriyaya ayırmaq olar. Birinci kateqoriyaya, əsasən, ötən əsrin 60-cı illərində yerinə yetirilmiş işlər daxil idi. Buraya R.Dalın Nyu-Heyvendə (1961-ci ildə), F.Hanterin (1953-cü ildə) isə Atlantda keçirdiyi, şəhərlərdə real hakimiyyətin, əsasən, iş dünyasının nümayəndələrinin də elitaya aid olduğunu iddia edən politoloqlarla plüralist elita nəzəriyyəsinin tərəfdarları arasında polemikaları canlandırmış tədqiqatlar daxildir. İşlərin başqa qrupuna 1966-1967-ci ildə X.Eylau və onun həmkarları tərəfindən keçirilmiş, San-Fransiskoya yaxın olan 87 şəhərin bələdiyyə şuralarının müqayisəli tədqiqatı aiddir. Həmin tədqiqatlardan alınan məlumatların ümumiləşdirilməsi növbəti nəticələri əldə etməyə imkan yaradır. Birinci nəticə odur ki, elitaların tərkibinə öz-özlüyündə təhsilinin səviyyəsi ilə seçilənlər və yuxarı-orta gəlirli imtiyazlı peşəkar qruplara aid olanlar daxildirlər. Yuxarıda adı çəkilən ölkələrarası tədqiqatda ortaya çıxan nəticəyə əsasən, şəhərlərdə elita üzvlərinin 90%-ni hüquqşünaslar, menecerlər, biznesmenlər, müəllimlər, 1%-ni isə şəhərin keçmişdə fəhlə olan rəhbər işçiləri təşkil etmişdir.

Şəhərlərin yerli idarəetmə orqanlarında çalışanların 6%-i milli və irqi azlıqların nümayəndələri, 12%-i isə qadınlar olmuşdur. Bu sahədə ABŞ-dakı vəziyyət başqa ölkələrdəkindən çox az fərqlənir. Məsələn, İsveçdə və Norveçdə fəhlələr şəhər şurasının üzvlərinin 15%-ni təşkil edirdilər [2, s. 30]. Mövcud tip elitaların təkrar istehsalı tendensiyası və onların tərkibinin tədricən yenilənməsi narahatlıq doğurur. Eyni zamanda, orta təbəqəni təşkil edənlər olduqca müxtəlif sosial-siyasi təmayüllü insanlardır. Onlar müxtəlif peşə və etnik mənsubiyyətin daşıyıcılarıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, hazırda elita üzvlərinin çoxu məşğuliyyət növü, təhsili və gəlirinin səviyyəsinə görə orta sinfə aiddir və fəhlə ailələrində doğulublar. Belə şəxslərin sayı 1966-cı ildə şəhər administrasiyası üzvləri arasından sorğuya cəlb edilmişlərin 28%-ni, 1984-cü ildə 24%-ni təşkil edirdi. Əlbəttə bu, elitaların qapalı xarakteri haqqında danışmağa əsas vermir. Lakin şəhər idarəçiliyində aparıcı mövqelərin imtiyazlı sosial təbəqə nümayəndələrinə aid olması fikrini də birmənalı olaraq inkar edir [2, s. 31].

İkinci nəticə isə şəhər idarəçiliyi məsələlərində elita üzvləri arasında mövcud razılıq dərəcəsinə aid olunur. Qeyd edək ki, şəhərlərin əksəriyyətində belə uzlaşma yox idi. Hətta şəhərlərdə sosial-siyasi prioritetlərin müəyyən edilməsi, eyni zamanda hakim elitada işsizlik, yaşayış yerlərinin tikintisi, ətraf mühitin müdafiəsi və s. kimi müəyyən problemlərin effektiv həlli üçün potensial imkanlara malik olmaları ilə bağlı fikir ayrılıqları mövcud idi və hazırda da mövcuddur.

Hətta həlli çətin olan problemləri istisna etsək, şəhər hakimiyyətinin həlli kifayət qədər müvəffəqiyyətlə reallaşa biləcəyi nəzərdə tutulan sahələrdə yalnız 38% hallarda konstruktiv addımlara bel bağlanılırdı. Bu məlumatlar ABŞ şəhərlərində hakimiyyət böhranı üzrə idarə olunmazlıq haqqında məsələyə yenidən baxılmasına imkan verir. Açıq-aydın görünür ki, şəhər idarəçiliyinin çətinlikləri lazımi vasitələrin və səlahiyyətlərin yoxluğu ilə bağlı deyildir.

Mürəkkəb problemlərin öhdəsindən gəlmək imkanına dair bir qədər əminlik İsveç şəhərlərində həyata keçirilən idarəçilikdə müşahidə olunur. Lakin burada sorğuya cəlb edilmiş liderlərdən yalnız 15%-i güman edirdi ki, onların təşəbbüsü ilə atılmış addımlar arzu olunan effekti vermişdir [3, s. 32].

Sorğunun gedişatında şəhər idarə və şura üzvlərinə qeyd olunan məsələlər üzrə qərarların qəbul olunmasına təsir göstərdikləri ilə bağlı suallar ünvanlanmışdır. Bu suallar əsnasında alınmış məlumatlar müəyyən dərəcədə R.Dalın çıxardığı nəticəni təsdiq etməyə imkan verir: şəhərlərin siyasi idarəçiliyinin əsas məsələlərində həlledici çəkiyə bir neçə lider qrupunun səsləri malikdir. Həmçinin şəhər soveti üzvlərinin əksəriyyətinin problemlərə təsir göstərmək imkanlarına malik olduğu hesab edilir.

Şəhər idarəsi orqanlarının lider üzvləri məsləhət, kömək, tövsiyələrə görə müraciət etdikləri şəxslərin – “dəstək qrupları”nın təyini tədqiqatın vacib elementlərindən biri idi. Toplanmış məlumatlar göstərir ki, hər bir şəhərdə hakimiyyət praktik olaraq, ilk növbədə, iş dünyasının aparıcı nümayəndələrinin və biznes təşkilatlarının dəstəyinə tələsirlər [1, s.133]. Eyni zamanda, şəhər liderləri başqa maraq qruplarına müraciət edirdilər. Bəziləri vətəndaş təşəbbüsləri qrupları ilə daimi əlaqələri dəstəkləyir, başqaları isə irqi, yaxud milli icmalara yönəlir, üçüncülər isə həmkarlar ittifaqlarına və ya partiyanın yerli bölmələrinə müraciət edirlər. Şəhər idarəsinin 50% üzvü öz şəhərinin aparıcı din xadimləri ilə daim görüşürdülər [1, s. 134]. Bu cür seçmə prosedurların nəticəsi

o oldu ki, şəhər hakimiyyətinin başqa vətəndaşların səsəsinə nisbətən müəyyən maraq qruplarının səsəsinə daha çox əhəmiyyət verdiyi ortaya çıxdı. Sorğuya cəlb edilmiş liderlərin yarısından çoxu (60%) seçicilərin fikrini izləməyi vacib hesab etmirdilər. Onlar düşündülər ki, siyasətçi, ilk növbədə, şəxsi inam və vicdanının səsini rəhbər tutmalıdır. Buna görə də yerli cəmiyyətlərdə təmsil olunan elitaların tərkibinə daxil olan siyasi xadimlərin baxışlarının öyrənilməsi xüsusi maraq kəsb edir. Məsələn, vaxtilə aparılan sorğuların nəticəsi göstərdi ki, ABŞ-da elita üzvlərinin əksəriyyəti (1966-cı ildə 63% və 1984-cü ildə 75%) əhalinin müxtəlif maraq qruplarının fərqi, siyasi partiyaların və liderlərin rəqabət ideyasını qəbul edirlər, münaqişəni demokratik siyasi sistemin fəaliyyətinin zəruri şərti kimi pozitiv amil sayırlar. Hindistanda isə liderlərin böyük əksəriyyəti siyasətdə “qrup maraqları”na qarşı çıxaraq konsensusun saxlanılmasında təkid edirdilər. ABŞ-da yerli elita nümayəndələrinin 78%-i vətəndaşların siyasi həyatda, həmçinin qərarların qəbul olunması proseslərində iştirakı ideyasını dəstəkləyirdilər. İsveçdə də elitanın sorğuya cəlb edilmiş üzvlərinin 82%-i eyni fikrə tərəfdardılar.

Bunun əksinə olaraq Hindistanda liderlərin yalnız 37%-i sıradan vətəndaşların siyasi fəallığını zəruri hesab edirlər. Polşa və bir sıra Balkan ölkələrində isə siyasətçilərin səsələri, bu məsələyə münasibətdə, təqribən bərabər bölünür [4, s.75]. Hindistanda sorğuya cəlb edilən liderlərin 85%-i cəmiyyətdə ən böyük iqtisadi bərabərliyə nail olunması ideyasını dəstəkləyirlər. İsveçdə, həmçinin elita üzvlərinin 61%-i ölkədə kasıb və ehtiyacı olanlara dövlət köməyinin artırılmasının zəruriliyi, progressiv vergi qoyma və əmək haqqının səviyyəsinin tədricən bərabərləşdirilməsi və s. ilə razılaşırlar. ABŞ-da da belə oxşar fikirləri, bir qayda olaraq, şəhərlərdə siyasətçilərin az hissəsi bölüşür: 1966-cı ildə - 24%, 1984-cü ildə - 37% [5, s.83]. Başqa ölkələrdə isə liderlər öz cəmiyyətlərində hər hansı dəyişiklikləri və ya yenilikləri dəstəkləməyə daha az meyillidirlər. Beləliklə, ABŞ şəhərlərinin siyasi liderləri azadlığın və demokratiyanın dəyərinə inanır, siyasi münaqişə ideyasını və vətəndaşların siyasi iştirak hüququnu dəstəkləyirdilər. Onlar populist olsalar da, sosial və iqtisadi bərabərlik ideyalarını bölüşürdülər. ABŞ-ın müxtəlif regionlarında elitaların siyasi və iqtisadi oriyentasiyalarında olduqca əhəmiyyətli fərqlər müşahidə olunurdu ki, bu da elitaların xarakteristikası ilə deyil, əksinə, yerli iqtisadi, sosial, demografik şərtlərin ölkədə müxtəlifliyi və bir çox submədəniyyətin mövcudluğu ilə izah olunur.

Klassik demokratiya və elita nəzəriyyəsinin nəticələrinin düzgünlüyünün qiymətləndirilməsi baxımından siyasi hakimiyyəti formalaşdıran elitaların müqayisəli tədqiqatları böyük maraq kəsb edir. Belə tədqiqatlardan biri 1969-cu ilə Miçiqandan olan politoloqlar qrupu tərəfindən 7 ölkə – Böyük Britaniya, İsveç, Niderland, AFR, Fransa, İtaliya və ABŞ-ın dövlət aparatlarının ən yüksək qulluqçuları və parlamentlərin üzvləri arasında keçirilmişdi. Həmin tədqiqat 1500 insanı əhatə edirdi.

Qadınlar elita üzvlərinin 7%-ni, parlament üzvlərinin 80%-ni, ali təhsilli qulluqçuların 96%-ni təşkil edirdilər (ölkələr üzrə müqayisədə orta hesabla 8%) [6, s. 89]. Onların içərisində fəhlə ailələrindən gələnlərin sayı daha az idi. Belə ki, qulluqçuların 7%-i, qanunvericilərin 20%-i, eyni zamanda sorğuya cəlb edilmişlərin 60%-i keçmişdə və ya hazırda müxtəlif siyasi postları tutanların qohumları idilər. Milli səviyyəli elitaya şəhər elitalarından hərəkət axını ilə ali təhsilli şəxslərin sayının artması zamanı “nisbətətsizliyin inkişaf qanunu” və ya bütövlükdə “əhali ilə siyasi liderlər

arasında distansiyanın artması qanunu” “qüvvəyə minirdi”. Sorğu zamanı ortaya çıxmışdı ki, öz sosial mənşəyini - fəhlə ailəsi olduğunu göstərmiş liderlər, əsasən, “sol” partiyalarda aktiv fəaliyyət göstərdikdən sonra elitanın üzvü olubmuşlar. Amma müşahidə edilən bu göstəricilər Nümayəndələr Palatasının üzvləri olan demokrat deputatlar arasında sosial mənşəyinə görə fəhlə sinfindən olan aşağı təbəqədən gəlmələr 14%, onların həmkarları respublikaçılar arasında isə 25% təşkil etdiyi ABŞ-a aid deyil.

Qeyd edək ki, 7 ölkədə elita üzvləri formalaşma tipinə görə kəskin fərqlənirdilər. Belə ki, Böyük Britaniyada yüksək vəzifə tutan qulluqçuların 40%-i, Almaniyada 2%-i, ABŞ-da 6%-i humanitar təhsil almışdılar. Hüquqşünasları nəzərə almasaq, Niderlandda humanitar elmlər sahəsində təhsil alanlardan elitada heç bir nümayəndə yox idi. İngiltərədə yüksək vəzifə tutan qulluqçuların arasında hüquq təhsilinə malik olanlar praktik olaraq yox dərəcəsində idi. Halbuki Almaniyada hüquq fakültələrinin məzunları bu kateqoriya qulluqçular arasında 66%, İtaliyada 54%, Niderlandda 89%, ABŞ-da 20% təşkil edirdilər. ABŞ-ın Nümayəndələr Palatasının qanunvericiləri arasında hüquqşünaslar 51%, İngiltərədə parlament üzvləri arasında isə 21% təşkil edirdilər. Sosiallaşma prosesində bu fərqlər elita üzvlərinin baxışlarında və onların fəaliyyət metodlarında əhəmiyyətli xüsusiyyətləri şərtləndirə bilər. Ali səviyyəli dövlət qulluqçuları və qanunverici qurumların üzvləri siyasi prosesdə öz rollarına görə müxtəlif siyasi institutların yeri və rolu haqqında ümumi təsəvvürləri bölüşürlər. Yəni, onlar arasında siyasi həyatın problemləri üzrə əhəmiyyətli fikir ayrılıqları aşkara çıxarılmışdır. Məsələn, dövlət aparatı qulluqçuları arasında iqtisadiyyata dövlət müdaxiləsinin genişlənilməsinə 27% dəstəkləyirsə, parlament üzvləri arasında isə bu fikri dəstəkləyənlər sorğuya cəlb edilmişlərin 54%-ni təşkil edir [7, s. 56].

Həmçinin milli elitaların hər iki qrupunun ideoloji oriyentasiyalarında fərqləri göstərən məlumatlar da mövcuddur. Ancaq nəzərə almaq lazımdır ki, 7 ölkə üzrə orta rəqəmlər onlardan hər birinin xüsusiyyətləri haqqında tam təsəvvür vermir. Eyni zamanda, ölkələr üzrə elita üzvlərinin bu və ya digər problemlərə münasibətində əhəmiyyətli fərqlər də çoxdur. Belə ki, elita üzvlərinin 23%-i hesab edir ki, ictimai mülkiyyət payı artırılmalı və ya tam milliləşdirilmə həyata keçirilməlidir. Ancaq Hollandiyada belə fikirləşənlərin sayı parlament üzvləri arasında 68% idisə, AFR və Fransada yalnız 13% təşkil edirdi [7, s. 56].

Tədqiqatın növbəti bəndi elita üzvlərinin kimlərlə daimi əlaqələri dəstəkləmələri və cəmiyyətdə hansı qruplarla qarşılıqlı təsirdə olduqları məsələsinə aid idi. Burada, həmçinin ölkələr üzrə alimənsəb dövlət qulluqçuları arasında əlaqələrin müntəzəmlik dərəcəsi və qanunverici orqan üzvlərinin bir-biri ilə nəzərəçarpan fərqləri müşahidə olunur. Əgər ABŞ-da və AFR-də dövlət aparatının qulluqçularının 2/3-dən, 3/4-nə qədər parlament üzvləri ilə daimi əlaqələri dəstəkləyirdisə, Niderlandda yalnız 16% və Böyük Britaniyada isə 5% qulluqçu qanunverici orqan üzvləri ilə daim təmas qurduqlarını bildirdilər [1, s.57]. Elita üzvlərinin vətəndaşlarla əlaqələrinə gəlincə, bu və ya digər sahədə, 7 ölkə üçün ənənəvi olan, qanunvericilərin öz seçiciləri ilə müntəzəm görüşmələri istisna olmaqla qarşılıqlı təsirin tipləri müxtəlif idi. ABŞ-da qulluqçuların 93%-i maraq qruplarının nümayəndələri ilə, 68%-i isə ictimaiyyətlə daim görüşürlər.

Nəhayət, demokratik dəyərlərə elita üzvlərinin münasibətinin üzə çıxarılması tədqiqatın son vacib anı idi. “Elitalar demokratiyanın müdafiəçisidir” fikri haqqında təsəvvür doğrudurmu? Elita

üzlərinin ümumilikdə 90%-i siyasi prosesə bərabər təsir göstərmək imkanının bütün vətəndaşlara verilmə ehtiyacı haqqında təsəvvürün zəruriliyi iddiasıyla razılaşımlar. Bu məsələ ilə bağlı sual konkretləşdirilərkən siyasi bərabərlik prinsiplərinin dəstəklənməsi barədə rəylər əhəmiyyətli dərəcədə azalmışdır. Alimənsəb qulluqçuların 40%-ə qədəri və qanunvericilərin isə 60%-dən çox olmayan vətəndaşların seçkilərdə iştirakçılıq çərçivəsindən kənara çıxan siyasi fəallığını dəstəklədikləri haqqında fikirlərini bildirmişlər [7, s. 59]. Siyasi müxalifət ideyasına münasibət də eynilə aşağı olmuşdur.

Müxtəlif fikirlərə özlərinin dözümlü yanaşması haqqında yüksək səviyyəli qulluqçuların 75%-i, parlament üzvlərinin isə 66%-i rəylərini bildirmişlər. Lakin sorğuya cəlb edilmişlərin yarısından daha azı siyasi münaqişəni (yəni, demokratik çəkişməni) pozitiv amil hesab edirdilər.

Hələ kiçik azarkeşlik belə partiyaların daxilində münaqişələrin mövcud olmasına rəvac verir. Beləliklə, bir çox liderlər demokratik siyasi normalara sadıq deyildilər. Ancaq bu nəticə milli fərqlərin, siyasi mədəniyyət xüsusiyyətlərini, ölkələrin hər birində elitaların sosializasiya proseslərini, elita üzvlərinin təhsilinin xarakterini və karyerasının tipini nəzərə alınmasını tələb edir. Əgər bütövlükdə müasir demokratik cəmiyyətlərdə elitalar haqqında politoloqlar və sosioloqlar tərəfindən əldə edilmiş məlumatları qiymətləndirsək, görürük ki, onlar elitanın klassik nəzəriyyəsində təklif edilən modelə uyğun deyillər [8, s. 34]. Ancaq demokratiyanın klassik nəzəriyyəsi müasir siyasətin reallıqlarını izah etmir. Belə "Demokratik elitizm" adlandırılan revizionist modellər bir çox politoloq tərəfindən müasir cəmiyyətdə siyasi proseslərin xüsusiyyətlərini nəzərə almağa imkan verən hansısa orta variant kimi nəzərdən keçirilirdi. Lakin bu tədqiqatların nəticələri belə yanaşmaları təsdiq etmədi. Əgər elitizmin mahiyyətini siyasi hakimiyyətin imtiyazlı sosial təbəqələrə aidliyinin mövcudluğu kimi qəbul etsək, onda bu asılılıq tamamilə aşkar görünür. Əgər elitanın ən əhəmiyyətli əlaməti kimi onun mütəşəkilliyini, daxili təşkilinin mövcudluğunu nəzərdən keçirsək, çətin ki, bu təsəvvür gerçəkliyə cavab versin. Əgər elitizmin vahidliyi baxışların, dəyərlərin, hakimiyyətin ən yüksək eşelonlarının nümayəndələrinin oriyentasiyalarının mövcudluğunda meydana çıxırsa, onda hər ölkə haqqında konkret danışmaq lazımdır. Nəhayət, əgər elitanın mövcudluğunun meyarı demokratik normaların inkarında meydana gəlsə, onda bu iddia üzrə ölkələr arasında fərqlərin nəzərə alınmasını tələb edir. Demokratik elitizmin bəzi nəzəriyyələri siyasi elitaların işlək modellərini təsəvvür etməyə imkan verir, amma hər ölkənin özünəməxsusluqları və prosesləri olduqca mürəkkəbdir ki, bu da, öz növbəsində, hər hansı ümumi nəticələri əldə etməyə imkan vermir.

Beləliklə, sonrakı tədqiqatlarda, yeni elitanın transformasiyası araşdırılarkən tarixi şəraiti (şərtləri), ölkələrin mədəniyyətlərinin xüsusiyyətlərini və hər ölkədə cərəyan edən sosial proseslər nəzərə alınmalıdır. Bu əsasda əxlaqi dəyərlərin, baxışların və siyasi elitaların qruplaşmalarının daha yaxşı anlaşılması istiqamətində araşdırma aparılması zəruri şərtlərdən hesab olunmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. American voting behaviour / . By Burdick E., Brodbeck A.J. Bums a. McEachem: Free vice, 1959. 475 ps. Bibliog.: P.470-475.
2. Baskin D. American pluralist democracy: Criticism.. N.Y. E.a.: Van Nostrand Rein mhold co., 1971. New perspective in the political science. 29) . VIII, 184 ps.
3. Pluralizm and protest / author Baskin D. Cupertino (Cal.): Freel, 1973. X 316
4. Pluralizm and protest / author Baskin D. Cupertino (Cal.): Freel, 1973. X 316 ps.
5. Haşımov D. Hərbi politologiyanın problemləri. Bakı, Azərənəşr, 2003, 146 s.
6. Eldersveld S.J. American interest grup: Some thoughts for investigation investigations and teory and methods // interest groups of the four continents / author Ehrmann W. Pittsburgh, 1958. P.173-196.
7. Барзилов С.И., Чернышев А.Г. Политическая структура современной российской политика, как факторы формирования элиты (Отечественный и зарубежный опыт». Ростов-на-Дону: Изд-во СКАГС, 2007. 211 с.
8. Haşımov D. Hərbi politologiyanın problemləri. Bakı, Azərənəşr, 2003, 146 s.

Шахин Багиров

**ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЭЛИТЫ И
ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ В МИРОВОЙ ПРАКТИКЕ**

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена процессу трансформации политической элиты в демократических обществах. Проведенные опросы, теоретические знания, мнения и суждения известных специалистов привлечены к исследованию передового опыта в ведущих государствах мира.

Shahin Baghirov

**FORMATION OF POLITICAL ELITE AND DEMOCRATIC
PRINCIPLES IN INTERNATIONAL PRACTICE**

SUMMARY

The article is devoted to the process of transformation of the political elite in democratic societies. Surveys, theoretical knowledge, opinions and judgments of well-known experts are involved in the study of best practices in the leading countries of the world.